

Nové spolkové právo v judikatuře Nejvyššího soudu

Luboš Brim (Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Nejvyšší soud)

Radek Ruban (Krajský soud v Brně, Právnická fakulta Masarykovy univerzity)

Obecné tendence vývoje judikatury v oblasti spolkového práva

- Změna právní úpravy
 - Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů – staré právo občanských sdružení
 - Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – nové spolkové právo
- Změna příslušnosti k rozhodování v rámci Nejvyššího soudu
 - Staré právo občanských sdružení – soudní oddělení č. 28
 - Nové spolkové právo – soudní oddělení č. 29, později 27 (vyčleněno od 1. 2. 2017)
- Důsledky:
 - Sbližování rozhodovací praxe v oblasti spolků a jiných právnických osob
 - Rigoróznější a systematičtější judikatura

Spolková autonomie

- Základní východisko úpravy spolků (§ 214 OZ, čl. 20 LZPS)
 - Respekt k ústavně zaručenému právu se svobodně sdružovat
 - Princip minimalizace soudních zásahů do vnitřních poměrů spolku
 - Velká míra autonomie při:
 - Určení účelu spolku
 - Nastavení vnitřní organizace a řízení spolku
 - Stanovy spolku mohou určit, který orgán je nejvyšším orgánem spolku (může jít být i orgán statutární) a upravit jeho složení, působnost a způsob rozhodování, a to i tak, že zasedání nejvyššího orgánu se mohou účastnit pouze ve stanovách určení členové spolku
 - Stanovení konkrétních pravidel činnosti spolku
 - Rozhodování, zda, koho a za jakých podmínek spolek přijme za svého člena (NS 27 Cdo 484/2017, NS 27 Cdo 96/2018, NS 27 Cdo 872/2019)
- NS 27 Cdo 587/2023

Pobočné spolky I

- Povaha pobočného spolku:
 - Jde o právnickou osobou s odvozenou právní subjektivitou (podobně pobočné odborové organizace, NS 27 Cdo 3522/2018)
 - Pobočný spolek není členem hlavního spolku
 - Pobočný spolek nemůže vystoupit z hlavního spolku, ledaže stanovy hlavního spolku určují jinak
 - Pobočný spolek se nemůže stát pobočným spolkem jiného hlavního spolku
 - Stanovy hlavního spolku umožnily přeměnu pobočného spolku a určily podmínky a pravidla, za jakých se taková přeměna uskuteční
- NS 27 Cdo 1644/2018, NS 27 Cdo 2801/2020, NS 27 Cdo 3526/2022, NS 27 Cdo 3533/2022
- (Připuštění fúze samostatného spolku s pobočným spolkem jiného spolku, VS v Olomouci 5 Cmo 212/2021)

Pobočné spolky II

- Název pobočného spolku
 - Název spolku musí obsahovat slova „spolek“ nebo „zapsaný spolek“, anebo alespoň zkratku „z. s.“ (§ 216 OZ)
 - Název pobočného spolku musí splňovat požadavky na název spolku, a navíc musí obsahovat příznačný prvek názvu hlavního spolku a vyjádřit jeho vlastnost pobočného spolku (§ 228 odst. 2 OZ)
 - Výraz „pobočný spolek“ vyhoví oběma požadavkům
- NS 27 Cdo 3814/2018

Pobočné spolky III

- Návrhy na zápis do spolkového rejstříku ve věcech pobočných spolků
 - Návrh na zápis ve věcech pobočného spolku, a to včetně změny či výmazu zápisu, podává zásadně hlavní spolek
 - Tím není dotčena legitimace k podání návrhu na zápis podle § 11 odst. 3 ZVR
 - Návrh na zápis podat pouze osoba uvedená v ZVR
 - Návrh na zápis musí být podán bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti
 - Nesplní-li osoba uvedená v ZVR povinnost podat návrh na zápis do 15 dnů ode dne, kdy jí tato povinnost vznikla, může návrh na zápis podat každý, kdo na něm doloží právní zájem
- VS v Olomouci 8 Cmo 232/2016 (Rc 130/2017)

Členství ve spolku I

- Princip dobrovolnosti – projev vůle jako předpoklad členství
 - K členství v občanském sdružení (spolku) ani k účasti na jeho činnosti nesmí být nikdo nucen
 - Nevyhnutelnou podmínkou vzniku členství v občanském sdružení (spolku) tak je, aby uchazeč projevil vůli, která směřuje ke vzniku jeho členství ve sdružení
 - Je vyloučeno, aby ujednání stanov spojovalo vznik členství pouze s mimovolní právní skutečností (právní událostí), či aby ujednání stanov určovalo, že členství v občanském sdružení sice vzniká v důsledku volního projevu domnělého uchazeče, avšak projevu, kterým jednající nesměřoval ke vzniku členství
- NS 29 Cdo 2721/2016

Členství ve spolku II

- Princip dobrovolnosti – omezení činnosti na členy
 - Spolky jsou dobrovolné svazky (§ 214 OZ) – svobodné sdružování vylučuje členství povinné (X veřejnoprávní korporace – nucené svazy)
 - Stanovy spolku mohou činnost spolku omezit pouze na členy spolku (nejde o rozpor s dobrovolností spolkového sdružování)
 - Zájemce o prospěch z činnosti spolku může vstoupit do spolku anebo může obdobnou činnost vykonávat jinak (sám, v jiných spolcích)
- NS 27 Cdo 3842/2020 (Rc 81/2022)

Členství ve spolku III

- Ochrana člena v procesu vyloučení – záruky efektivní obrany (§ 239–242 OZ)
 - Před rozhodnutím o vyloučení je nutno člena vyzvat ke zjednání nápravy
 - Výzva ke zjednání nápravy může být učiněna ústně i písemně, je zásadním předpokladem vyloučení (výjimečně není výzva třeba)
 - Ve výzvě musí být popsáno konkrétní porušení členských povinností
 - Ke zjednání nápravy musí být členu ve výzvě stanovena přiměřená lhůta
 - Člen má právo na seznámení se s návrhem na vyloučení
 - Člen má právo žádat o vysvětlení návrhu a uvést i doložit vše, co mu je ku prospěchu
 - Musí být s návrhem na vyloučení seznámen před zasedáním orgánu, na němž se má rozhodovat o jeho vyloučení (předání návrhu, sdělením jeho obsahu)
 - Umožnění řádné a včasné obrany
 - Z rozhodnutí orgánu spolku o vyloučení člena musí být zřejmé, pro jaké konkrétní jednání, jímž měl závažně porušit povinnosti plynoucí z členství, je vylučován
- NS 27 Cdo 4173/2018

Členství ve spolku IV

- Ochrana člena v procesu vyloučení – subsidiarita soudní ochrany (§ 239–242 OZ)
 - Zákon dává přednost tomu, aby případný rozpor vyloučení člena spolku se zákonem či stanovami byl napraven samotným spolkem
 - Teprve nestane-li se tak, může se dotčený člen obrátit na soud
 - Návrh na přezkum lze podat ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí o vyloučení v písemné formě
 - Formálně připuštěný přezkum nesmí být materiálně nepřístupný (NS 28 Cdo 5249/2015)
 - Nevyhoví-li rozhodčí komise, respektive jiný stanovami určený orgán podanému návrhu, může přezkoumat soulad vyloučení se zákonem a se stanovami soud
 - Nevyužije-li člen spolku možnosti požádat o přezkum rozhodnutí o svém vyloučení příslušný orgán spolku, ztrácí soudního přezkumu
 - Nenavrhne-li soudní přezkum, nemůže již být soulad jeho vyloučení se zákonem či se stanovami posuzován v jiném řízení
 - Počátek lhůty pro podání návrhu na zahájení soudního řízení je vázán na doručení rozhodnutí, které již nemůže být přezkoumáno u orgánu spolku
 - Soud přezkoumává nejen dodržení procedury, ale též tvrzené porušení povinnosti (NS 27 Cdo 2595/2021)
- NS 27 Cdo 1703/2019

Přezkum rozhodnutí orgánu spolku I

- Základní systematika:
 - zdánlivost (nicotnost)
 - *non negotium*
 - *negotium nullum* (nazývaná také jako „fikce nepřijetí“)
 - rozhodnutí, které „nemá povahu právního jednání“?
 - NS 27 Cdo 445/2018, NS 27 Cdo 65/2019, NS 27 Cdo 830/2019
 - neplatnost
 - nepřímá relativní neplatnost
 - odporovatelnost
 - NS 29 ICdo 6/2012 (R 65/2014)
 - Odpůrčí žalobou ve smyslu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona lze odporovat též rozhodnutí valné hromady obchodní společnosti nebo rozhodnutí jediného společníka obchodní společnosti v působnosti valné hromady přijatému podle obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2013.
 - NS 29 ICdo 22/2019
 - C-394/18 + 29 ICdo 133/2020 + NS 29 ICdo 76/2021 (odporovatelnost přeměn)
- „dočasná“ neúčinnost

Přezkum rozhodnutí orgánu spolku II

- Důvody zdánlivosti (§ 245 OZ):
 - Na usnesení členské schůze nebo jiného orgánu,
 1. které se přičí dobrým mravům, nebo
 2. mění stanovy tak, že jejich obsah odporuje donucujícím ustanovením zákona, se hledí, jako by nebylo přijato;
 3. to platí i v případě, že bylo přijato usnesení v záležitosti, o které tento orgán nemá působnost rozhodnout,
 - + neurčitost, nesrozumitelnost, nemožné plnění (§ 45 odst. 2 ZOK)
 - pozor na dobré mravy!

Přezkum rozhodnutí orgánu spolku III

- Důvody neplatnosti (§ 258 OZ):

- Každý člen spolku nebo ten, kdo na tom má zájem hodný právní ochrany, může navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku pro jeho rozpor
 1. se zákonem nebo
 - rozporem s právními předpisy je i obcházení zákona (27 Cdo 226/2019)
 2. se stanovami,
 3. (pozor na dobré mravy),
- pokud se neplatnosti nelze dovolat u orgánů spolku.

Přezkum rozhodnutí orgánu spolku IV

- Specifika neplatnosti:

- pokud není vyslovena neplatnost, je usnesení platné
- vázanost soudu návrhem (NS 27 Cdo 927/2020)
- výčet legitimovaných osob (§ 258 OZ)
 - neprokazují naléhavý právní zájem (nejde o určovací žalobu)
 - naléhavý právní zájem u zdánlivosti (NS 27 Cdo 2805/2021)

- lhůty

- vlastnosti
 - 3 měsíce subjektivní, 1 rok objektivní
 - prekluzivní
 - hmotněprávní
- pozor na § 79 z. v. r. (3 roky!)

- rejstříkové řízení

- nepřezkoumává se (NS 29 Cdo 1104/2016)

Přezkum rozhodnutí rozhodčí komise

- Zvláštní postavení rozhodčí komise (§ 265–267 OZ):
 - její rozhodnutí mají účinky pravomocného soudního rozhodnutí:
 - pro účastníky řízení závazné (§ 159a odst. 1 OSŘ) a nezměnitelné (§ 159a odst. 4 OSŘ)
 - soudně vykonatelné (§ 28 odst. 2 ZRŘ ve spojení s § 40e ZRŘ a § 267 OZ).
 - jedním z „druhů“ rozhodčího řízení
 - vady rozhodnutí rozhodčí komise se proto nepřezkoumávají v režimu § 258 a násl. OZ
 - přezkoumávají se v řízení o zrušení rozhodčího nálezu soudem a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí (§ 31–35 ZRŠ)
 - jsou-li rozhodnutí rozhodčí komise (na jedné straně) přiznány účinky pravomocného soudního rozhodnutí a je-li rozhodnutí rozhodčí komise soudně vykonatelné, potom tyto vlastnosti musí být (na druhé straně) doprovázeny možností soudního přezkumu rozhodnutí rozhodčí komise v režimu § 31–35 ZRR
 - členství v rozhodčí komisi spolku je neslučitelné s výkonem funkce soudce
- NS 27 Cdo 3737/2021

Děkujeme za pozornost!